

Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

SoNaRR2020 Cofrestru dŵr croyw pwysau a chyfleoedd allweddol

Cyfoeth Naturiol Cymru

Adroddiad Terfynol

Gwybodaeth am Cyfoeth Naturiol Cymru

Diben Cyfoeth Naturiol Cymru yw ceisio rheoli adnoddau naturiol mewn modd cynaliadwy. Mae hyn yn golygu gwarchod aer, tir, dŵr, bywyd gwylt, planhigion a phridd i wella llesiant Cymru a darparu dyfodol gwell i bawb.

Tystiolaeth yn Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn sefydliad sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Rydym yn ceisio sicrhau bod ein strategaethau, penderfyniadau, gweithrediadau a chynghor i Lywodraeth Cymru ac eraill wedi'u tanategu gan dystiolaeth gadarn sydd o ansawdd uchel. Rydym yn cydnabod ei bod yn hanfodol bwysig meddu ar ddealltwriaeth dda o'n hamgylchedd newidiol.

Byddwn yn gwireddu'r weledigaeth hon drwy'r isod:

- Cynnal a datblygu sgiliau arbenigol technegol ein haelodau staff;
- Diogelu ein data a'n gwybodaeth;
- Sicrhau rhaglen ragweithiol o waith dystiolaeth sydd â digon o adnoddau;
- Parhau i adolygu ac ychwanegu at ein dystiolaeth er mwyn sicrhau ei bod yn addas ar gyfer yr heriau yr ydym yn eu hwynebu; a
- Rhannu ein dystiolaeth mewn modd agored a thryloyw.

Teitl: **SoNaRR2020 Cofrestru dŵr croyw pwysau a chyfleoedd allweddol**

Adolygiadau gan Gymheiriaid: Adolygiad gan gymheiriaid mewnol ac allanol

Cyfyngiadau: Dim

Cynnwys yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

Mae'r ddogfen hon yn un o grŵp o gynhyrchion sy'n ffurfio'r ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020). Dyma'r gyfres lawn o gynhyrchion:

Crynodeb Gweithredol. Rhagair, Cyflwyniad, Crynodeb a Chasgliadau. Cyhoeddwyd fel cyfres o dudalennau gwe ym mis Rhagfyr 2020

Y Cofrestrau Adnoddau Naturiol. Ysgogwyr, Pwysau, Effeithiau a Chyfleoedd i Weithredu ar gyfer wyth Ecosystem Eang. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ac fel ffeithlun rhyngweithiol ym mis Rhagfyr 2020

Asesiadau yn erbyn pedwar nod Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Rhagfyr 2020:

Nod 1 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella

Nod 2 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae ecosystemau yn gallu gwrthsefyll newid disgwylidig ac anrhagweledig

Nod 3 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae gan Gymru leoedd iach i bobl sydd wedi'u gwarchod rhag peryglon amgylcheddol

Nod 4 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyfrannu at economi adfywiol, cyflawni lefelau cynhyrchu a defnydd cynaliadwy

Asesiad o Fioamrywiaeth Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Asesiadau yn ôl Ecosystem Eang. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ymylon Arfordirol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ffermdir Caeedig

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Dŵr Croyw

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Yr Ardal Forol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Mynyddoedd, Gweundiroedd a Rhosydd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Coetiroedd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Trefol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Glaswelltir Lled-naturiol

Asesiadau yn ôl Thema Drawsbynciol. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ansawdd Aer

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Y Newid yn yr Hinsawdd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Ynni

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Rhywogaethau Estron Goresgynnol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Priddoedd a Defnydd Tir

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Gwastraff

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Dŵr

Anghenion tystiolaeth diweddaredig yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Acronymau a Rhestr Termau. Cyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2020 a diweddarwyd ym mis Mawrth 2021

Dyfyniad argymelledig ar gyfer y rhan hon o'r adroddiad:

Cyfoeth Naturiol Cymru. 2020. SoNaRR2020 Cofrestru dŵr croyw pwysau a chyfleoedd allweddol. Cyfoeth Naturiol Cymru.

Hawlfreintiau

Oni nodir yn wahanol, gall cynnwys yr adroddiad hwn gael ei ddefnyddio dan [drwydded Llywodraeth Agored](#)

Oni nodir yn wahanol, mae'r holl graffiau, mapiau, tablau a delweddau eraill yn © Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys ffin Cymru:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl. © Hawlfraint y Goron a chronfa ddata 2020. Rhif trwydded 100019741 yr Arolwg Ordnans.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys agweddau morol:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl © y Goron Brydeinig ac OceanWise Ltd, 2020. Cedwir pob hawl. Rhif trwydded EK001-20120402. Ni ddylid eu defnyddio at ddibenion mordwyaeth.

Dŵr croyw

Cofrestr Adnoddau Naturiol

Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020

Mae'r Cofrestrau Adnoddau Naturiol yn allbwn pwysig Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Eu pwrpas yw distyllu'r pwysau a chyfleoedd allweddol a nodwyd yn y penodau a darparu asesiad hygyrch o'r rheolaeth gynaliadwy o adnoddau naturiol.

Mae Cofrestr Adnoddau Naturiol Dŵr Croyw yn cynnwys dwy ddogfen ychwanegol:

1. SoNaRR2020 Cofrestr dŵr croyw asesiad o SMNR
2. SoNaRR2020 Register freshwater evidence

Tabl 1 Prif sbardunau, pwysau ac effeithiau ar yr ecosystem dŵr croyw

Sbardunau	Pwysau	Effeithiau
Y newid yn yr hinsawdd	1. Newid ym mhatrymau'r tywydd	<p>1.1. Ymyrryd â chylchoedd bywyd, gan gynnwys achosi marwolaeth organebau dyfrol yn uniongyrchol. Asesiad hyder: UCHEL Nod 1 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>1.2. Llifau/lefelau dŵr annigonol i gynnal ansawdd dŵr, bioamrywiaeth ddyfrol ac iechyd afonydd. Asesiad hyder: UCHEL Nod 1 a 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>1.3. Cynnydd yn erydiad ac ansefydlogrwydd sianeli afonydd o ganlyniad i ddigwyddiadau llif uchel mwy aml a mwy eithafol. Sgwrio cynefinoedd a golchi rhywogaethau ymaith. Gostyngiad mewn ansawdd dŵr yn sgil llwyth gwaddod cynyddol. Asesiad hyder: CANOLIG Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Y newid yn yr hinsawdd	2. Cynnydd yn nhymheredd dŵr.	2.1. Newid yn nymheredd poblogaethau o rywogaethau o ganlyniad i gynnydd yn nhymheredd dŵr. Asesiad hyder: UCHEL

		<p>Nod 1 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>2.2. Yn fwy agored i effeithiau rhywogaethau estron goresgynnol a mwy o debygolrwydd y bydd rhywogaethau estron goresgynnol yn sefydlu yn sgil cynnydd yn y tymheredd. Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Llygredd	3. Llygredd aer	<p>3.1. Asideiddio afonydd a llynnoedd. Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Llygredd	4. Llygredd dŵr	<p>4.1. Llwythau maethynnau a gwaddodion gormodol mewn afonydd a llynnoedd sydd, yn eu tro, yn tarfu ar brosesau ecolegol. Llygredd mewn dyfroedd croyw gan fetelau, plastigion a chyfansoddion anthropogenig (e.e. PFAs a PBDEs) a all gronni'n fiolegol yn y gadwyn fwyd hyd at grynodiadau gwenwynig. Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Newid yn nefnydd tir	5. Addasiadau ffisegol	<p>5.1. Dirywiad yng ngwydnwch ecosystemau dŵr croyw o ganlyniad i'r ymyrraeth â phrosesau ffisegol naturiol. Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>5.2. Rhwystro symudiad rhywogaethau mewn systemau afonydd (e.e. rhwystrau i fudo pysgod) ac ymyrraeth â symudiad a chyflenwad gwaddodion. Asesiad hyder: UCHEL Nod 1 a 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>5.3. Colli cynefin yn uniongyrchol o ganlyniad i ddifrod ffisegol i</p>

		<p>ddyfroedd croyw (e.e. treillio, sythu sianeli, atgyfnerthu glannau/gwelyau afonydd, sianelu). Aseiad hyder: UCHEL Nod 1 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>5.4. Colli cysylltedd rhwng afonydd a gorlifdiroedd, a rhwng afonydd a phyllau/llynnoedd, o ganlyniad i addasiadau ffisegol. Aseiad hyder: UCHEL Nod 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Newid yn nefnydd tir	6. Dwysâd amaethyddol	<p>6.1. Perygl cynyddol o lifogydd. Aseiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>6.2. Perygl cynyddol o lifogydd. Aseiad hyder: UCHEL Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>6.3. Colli cynefinoedd coridorau torlannol oherwydd diffyg clustogfeydd. Aseiad hyder: UCHEL Nod 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Newid yn nefnydd tir	7. Datblygiad a seilwaith adeiledig	<p>7.1. Perygl cynyddol o lifogydd. Aseiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>7.2. Risg gynyddol o lygredd (fel cynnydd yn y llwyth carthion). Aseiad hyder: UCHEL Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>7.3. Colli cynefinoedd a rhywogaethau o ganlyniad i ddifrod ffisegol i ddyfroedd croyw (e.e. colli coridorau torlannol, amaethu a datblygu hyd at ymyl dŵr, sianelu, colli cynefinoedd gorlifdir). (Hyder uchel)</p>

<p>Rhywogaethau estron goresgynnol, plâu a chlefydau</p>	<p>8. Rhywogaethau estron goresgynnol</p>	<p>8.1. Mae rhywogaethau estron goresgynnol yn cystadlu'n well na bioamrywiaeth frodorol, yn cyflwyno clefydau, ac yn ysglyfaethu rhywogaethau brodorol. Asesiad hyder: UCHEL Nod 1 a 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>8.2. Mae rhywogaethau estron goresgynnol yn achosi ansefydlogrwydd strwythurol ar lannau afonydd, yn gallu cynyddu perygl lleol o lifogydd drwy rwystro sianeli, ac yn ymyrryd â mordwyaeth a'r cyflenwad dŵr. Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
<p>Gor-ddefnydd</p>	<p>9. Gofynion dŵr</p>	<p>9.1. Posibilrwydd o gyfyngu ar yr adnoddau dŵr sydd ar gael pe na chânt eu rheoli'n gynaliadwy. Asesiad hyder: UCHEL Nod 1 a 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>9.2. Llifau annigonol i gynnal bioamrywiaeth mewn cyrsiau dŵr ac iechyd afonydd. Asesiad hyder: UCHEL Nod 1 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>9.3. Mwy o ofyn am drosglwyddo dŵr rhwng dalgylchoedd, a'r effeithiau posibl canlynol y mae hyn yn eu cael ar y cyrff dŵr perthnasol. Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
<p>Gor-ddefnydd</p>	<p>10. Rheolaeth annigonol</p>	<p>10.1. Arferion aneffeithlon o ddefnyddio dŵr. Asesiad hyder: UCHEL Nod 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>10.2. Y gost o drin dŵr yfed. Asesiad hyder: UCHEL</p>

Cyfleoedd ar gyfer gweithredu

Nod 1: Mae stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella

Gwarchod ac adfer ecosystemau dŵr croyw.

Gwella gwaith cynllunio tirweddau fel bod llygredd yn llai tebygol o fynd i afonydd a llynnoedd.

Datblygu technolegau newydd ar gyfer rheoli llygryddion.

Parhau i gyflwyno cynlluniau a strategaethau (fel Cynlluniau Rheoli Basn Afon, eogiaid a brithyllod môr, llyswennod a misgl perlog yr afon)

Gwrthdroi'r dirywiad mewn rhywogaethau dŵr croyw mewn perygl difrifol (fel Back from the Brink Cymru)

Adfer cysylltedd gorlifdiroedd a chynefinoedd gwlyptir gorlifdir ar raddfa dirwedd.

Sicrhau cynnydd sylweddol yn ansawdd a nifer y pyllau ar dir isel.

Atal echdynnu graean anghyfreithlon o afonydd.

Gwarchod ac adfer ecosystemau dŵr croyw.

Ymgymryd â gwaith ymchwil i fesurau effeithlonrwydd dŵr a'u datblygu a'u gweithredu ar draws pob sector.

Nodi lle mae gweithgareddau tynnu dŵr sydd wedi'u heithrio'n digwydd er mwyn pennu lleoedd lle gallai'r amgylchedd fod fwyaf agored i niwed.

Addysgu a chodi ymwybyddiaeth o ran y cydberthynas rhwng rheoli tir ac ansawdd ecosystemau dŵr croyw, gan ganolbwyntio'n arbennig ar ymgysylltu â cholegau amaethyddol.

Mynd i'r afael ag addasiadau ffisegol i ecosystemau dŵr croyw.

Symud at ddull o reoli tir yn gynaliadwy sy'n gwarchod priddoedd ac ansawdd dŵr.

Nod 2: Ecosystemau gwydn

Plannu coridorau torlannol i helpu i wrthbwysu'r cynnydd yn y tymheredd yn y dyfodol a rheoli'r broses o golli pridd/maethynnau yn ystod stormydd.

Ailgysylltu afonydd â gorlifdiroedd ar gyfer storio dŵr a charbon, er mwyn lleihau effeithiau sgwrio ac erydu gormodol yn ystod llifau uchel, a hybu adferiad a chysylltedd cynefinoedd gorlifdir.

Cefnogi amcanion Strategaeth Genedlaethol Llywodraeth Cymru (Llywodraeth Cymru, 2020) a Pholisi Cynllunio Cymru (TAN15) er mwyn dilyn dull dalgylch o reoli perygl llifogydd.

Arddangos ac annog arfer gorau, fel lledaenu'r defnydd a wneir o fesurau rheoli llifogydd naturiol ac ailgysylltu afonydd â'u gorlifdiroedd.

Datblygu cynlluniau rheoli afon–gorlifdir integredig sy'n integreiddio cynllunio defnydd tir, bioamrywiaeth a rheoli llifogydd.

Cefnogi cynlluniau cenedlaethol fel cynlluniau wrth gefn ar gyfer rhywogaethau estron goresgynnol a chynlluniau gweithredu llwybrau.

Cyflwyno prosiectau rheoli rhywogaethau estron goresgynnol cydweithredol ar raddfa dalgylch.

Mynd i'r afael ag addasiadau ffisegol i ecosystemau dŵr croyw.

Gweithredu mesurau bioddiogelwch gwell drwy brosesau AMP7 ac AMP8 y diwydiant dŵr.

Defnyddio gwyddoniaeth dinasyddion i gasglu data ar rywogaethau estron goresgynnol, ac ymgysylltu â'r gymuned er mwyn ymgymryd â gwaith rheoli rhywogaethau estron goresgynnol.

Defnyddio gwyddoniaeth dinasyddion i ddeall, mesur a rheoli problemau dŵr yn well.

Nod 3: Lleoedd iach i bobl

Addysgu a chodi ymwybyddiaeth o ran y cydberthynas rhwng rheoli tir ac ansawdd ecosystemau dŵr croyw, gan ganolbwyntio'n arbennig ar ymgysylltu â cholegau amaethyddol.

Gwarchod ac adfer ecosystemau dŵr croyw.

Cefnogi amcanion Strategaeth Genedlaethol Llywodraeth Cymru (Llywodraeth Cymru, 2020) a Pholisi Cynllunio Cymru (TAN15) er mwyn dilyn dull dalgylch o reoli perygl llifogydd.

Arddangos ac annog arfer gorau, fel lledaenu'r defnydd a wneir o fesurau rheoli llifogydd naturiol ac ailgysylltu afonydd â'u gorlifdiroedd.

Nod 4: Economi adfywiol

**O'r bennod Effeithlonrwydd Dŵr
Labelu dŵr ar gyfer offer dŵr.**

**O'r bennod Effeithlonrwydd Dŵr
Lleihau gollyngiadau nad ydynt yn ymwneud â'r prif gyflenwad drwy fentrau codi ymwybyddiaeth.**

O'r bennod Effeithlonrwydd Dŵr

Annog storio oddi allan i'r prif gyflenwad, cynaeafu dŵr glaw, ac ailgylchu dŵr llwyd. Er enghraifft, storio dŵr ar ffermydd ar gyfer dyfrhau.

Nodi cyfleoedd ar gyfer cynlluniau trosglwyddo dŵr er mwyn cyfrannu at economi adfywiol ar raddfa'r DU gyfan. Er enghraifft, defnyddio dŵr o Gymru i gynnal cnydau â'r yn Lloegr ac felly gwella diogelwch bwyd y DU; defnyddio cronfeydd arian o gynlluniau trosglwyddo dŵr i hybu gwaith adfer ecosystemau dŵr croyw.

Cyfleoedd i ôl-osod cynlluniau ynni dŵr i seilwaith rheoli dŵr sydd eisoes yn bodoli.

Symud i ddull o reoli tir yn gynaliadwy sy'n gwarchod priddoedd ac ansawdd dŵr.

Buddsoddi mewn technolegau newydd sy'n gwarchod priddoedd ac ansawdd dŵr.

Ymgymryd â gwaith ymchwil a datblygu mewn perthynas â rheoli llygryddion anthropogenig yn eu tarddiad, e.e. atal microblastigion rhag mynd i'r amgylchedd.

Arddangos ac annog arfer gorau, fel lledaenu'r defnydd a wneir o fesurau rheoli llifogydd naturiol ac ailgysylltu afonydd â'u gorlifdiroedd.